

SERİ B CİLT 33

SAYI 1 1983

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REKREASYON AMACI İLE KULLANILAN ORMAN KAYNAKLARI

Doç. Dr. Aytuğ AKESEN¹

1. GİRİŞ

Rekreasyon kaynaklarını genel boyutlarda

- 1 — Kapalı yer rekreasyon kaynakları
- 2 — Açık hava rekreasyon kaynakları

adı altında iki ana grupta toplamak mümkündür. Söz konusu kaynaklarda kendi içlerinde doğal ve yapay nitelikte oluşlarına göre ayrıca sınıflandırılabilirler.

Birinci grubu oluşturan kapalı yer rekreasyon kaynakları, insan eliyle düzenlenmiş, geliştirilmiş bir alt yapıya sahip, kapalı yerlerden oluşmaktadır (Örneğin oyun salonları, kapalı spor salonları vb. gibi). Bu nedenle kullanıcıların doğal çevre ve buna bağlı olarak açık hava ile hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır.

Büyük çoğunluğunun ormanlık alanlarda yer aldığı açık hava rekreasyonu kaynaklarını ise kendi aralarında çeşitli yönlerden sınıflandırmak mümkündür. Çok sayıda olan bu sınıflandırmalar içinden en önemli gördüğümüze burada değinmeyi uygun bulmaktayız.

Açık hava rekreasyonu kaynaklarının, kuruluş yeri, özellik, rekreasyonel yararlanma biçimi ve süresini dikkate alan bu sınıflandırmada anılan kaynaklar üç ana başlık altında toplanmaktadır (CLAWSON, HELD, STODDARD 1968):

- 1 — Birinci ayrımı genellikle küçük alanları kaplayan ve yoğun yerleşim merkezleri çevresinde yer alan açık hava rekreasyonu kaynakları oluşturmaktadırlar. Alan büyüklükleri 1-2 ha. arasında değişen bu tür kaynaklara kent içi parklarını, hayvanat bahçelerini ve çeşitli açık hava oyun alanlarını örnek olarak gösterebiliriz. Anılan rekreasyon kaynaklarının en önemli nitelikleri kullanıcı kitleye yakın konumlarda oluşlarıdır.
- 2 — İkinci tip açık hava rekreasyonu kaynaklarının ise tümü ormanlık alanlarda bulunmaktadır. Eşsiz ve üstün doğal zenginlikleri içeren bu kaynaklar çok geniş alanları kaplamaktadırlar.

Genellikle hafta sonu tatilleri ile daha uzun süreli tatillerde yararlanılabilen bu tip açık hava rekreasyonu kaynakları, birinci gruba giren rekreasyon kaynaklarının aksine yoğun yerleşim bölgeleri dışında yer alırlar. Ulusal parklar, ulusal doğa anıtları, yaban yaşamı alanları ve eşdeğerli doğal kaynaklar, grubun en önemli örneklerini oluşturmaktadırlar.

¹ I.Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyesi.

Bu rekreasyon kaynakları fiziksel niteliklerinin yanısıra geniş alanları kaplamaları ve yerleşim bölgelerinin dışında kalmaları ile birinci tipteki rekreasyon kaynaklarından ayrılmaktadırlar.

- 3 — Üçüncü grubu oluşturan açık hava rekreasyonu kaynakları, sahip oldukları nitelikler nedeniyle birinci ve ikinci grup rekreasyon kaynaklarının arasında yer almaktadırlar. Başka bir deyişle «ara tip» açık hava rekreasyonu kaynağı olarak tanımlayabileceğimiz bu kaynaklar, önemli ve üstün doğal zenginliklere sahip bulunmamaktadırlar.

Genellikle gününbirlik ve hafta sonu tatili kullanımlarının yoğun olduğu üçüncü tip açık hava rekreasyonu kaynakları yoğun yerleşim merkezlerinden ortalama 1-2 saatlik uzaklıktadırlar. Kent ve kasaba yakınlarındaki büyük oyun alanları ve rekreasyon alanları bu tip kaynaklara örnek gösterilebilir.

Açık hava rekreasyonu kaynaklarına ilişkin sınıflandırmaların tümünde yer alan doğal kaynakların büyük çoğunluğunun ormanlık alanlarda bulunduğu daha öncede belirtilmişti. Başka bir deyişle açık hava rekreasyonu kaynaklarının büyük çoğunluğunu çeşitli niteliklere sahip orman kaynakları oluşturmaktadır.

Sözkonusu orman kaynakları, ülkelerin doğal kaynaklardan yararlanma politikaları ışığında çeşitli biçimlerde toplumun rekreasyonel gereksinmelerinin karşılanmasında kullanılmaktadırlar. Bunun sonucunda da her ülkede kendine özgü bir rekreasyonel doğal kaynak sistemi oluşturulmuş bulunmaktadır.

Örneğin, bu alanda en ileri düzeye ulaşmış bulunan Amerika Birleşik Devletleri'nde adı geçen sistemin en önemli öğelerini ulusal parklar, doğa parkları, eyalet parkları, yaban yaşam alanları, doğa rezervleri vb. eşdeğer kaynaklar oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki rekreasyonel doğal kaynak sisteminde görülen bu çeşitliliğin yanısıra, olumlu ve etkin bir doğal kaynak kullanım politikası sürdürmekte olan Avusturya'da ilk ulusal park (Hohe Tauren) 1981 yılında kurulmuş bulunmaktadır.

2. ÜLKEMİZDEKİ DURUM

Ülkemizdeki duruma bakacak olursak, Türkiye'de bugün toplumun rekreasyonel kullanımına sunulmuş iki temel orman kaynağı tipi bulunmaktadır. Bunlar :

- 1 — Orman Rekreasyon Alanları
- 2 — Ulusal Parklardır.

Orman rekreasyon alanlarımızın daha önce belirtilen rekreasyon kaynak sınıflandırmasına göre bir değerlendirilmesi yapıldığında büyük çoğunluğunun üçüncü grupta yer aldığı söylenebilir. Gerçekten bugün sayıları 229'a ulaşmış bulunan (Çizelge 1) orman rekreasyon alanlarımızın pek çoğu ancak gününbirlik kullanıma elverişlidir. Bunun yanısıra özellikle güney ve batı bölgelerimizde yer alan Örneğin Katrançı, Küçükkarğı, Ölüdeniz (Fethiye) Çubucak, Günnecik (Marmaris) gibi orman rekreasyon alanlarımızda yerli kullanımın yanısıra, uluslararası rekreasyonel kullanım örnekleride görülmektedir. Anılan rekreasyon alanlarında geceleme olanakları bulunmaktadır.

Çizelge 1. Türkiye'deki Orman Rekreasyon Alanlarının Kentlere Dağılımı.

Kentin Adı	Orman Rekreasyon Alanı Sayısı	Kentin Adı	Orman Rekreasyon Alanı Sayısı
Adana	7	Kütahya	6
Adapazarı	1	Malatya	1
Adıyaman	—	Manisa	8
Afyon	1	K. Maraş	6
Ağrı	—	Mardin	—
Amasya	5	Mersin	5
Ankara	9	Muğla	13
Antakya	2	Muş	—
Antalya	6	Nevşehir	—
Artvin	3	Niğde	—
Aydın	3	Ordu	1
Balıkesir	11	Rize	3
Bilecik	3	Samsun	4
Bingöl	1	Sıirt	—
Bitlis	—	Sinop	6
Bolu	4	Sivas	1
Burdur	2	Tekirdağ	—
Bursa	11	Tokat	2
Çanakkale	7	Trabzon	2
Çankırı	5	Tunceli	1
Çorum	3	Urfa	—
Denizli	3	Uşak	2
Diyarbakır	—	Van	—
Edirne	2	Yozgat	1
Elazığ	1	Zonguldak	6
Erzincan	—		
Erzurum	3		
Eskişehir	7		
Gaziantep	1		
Giresun	3		
Gümüşhane	1		
Hakkari	—		
İsparta	2		
İstanbul	11		
İzmir	14		
İzmit	1		
Kars	2		
Kastamonu	15		
Kayseri	—		
Kırklareli	1		
Kırşehir	1		
Konya	7		

Çizelge 2. Türkiye'deki Ulusal Parklar.

Ulusal Parkın Adı	Kuruluş Yılı	Alanı Ha.	Kenti
Yozgat Çamlığı UP.	1958	264	Yozgat
Karatepe - Aslantaş UP.	1958	7715	Adana
Soğuksu UP.	1959	1050	Ankara
Kuşçenneti UP.	1959	52	Balıkesir
Uludağ UP.	1961	11338	Bursa
Yedigöller UP.	1965	2019	Bolu
Dilek Yarımadası UP.	1966	10985	Aydın
Spil Dağı UP.	1968	5505	Manisa
Kızıldağ UP.	1969	550	Isparta
Termessos UP.	1970	6702	Antalya
Kovada Gölü UP.	1970	6534	Isparta
Munzur Vadisi UP.	1970	42800	Tunceli
Olimpos - Beydağları UP.	1972	69800	Antalya
Köprülü Kanyon UP.	1973	69120	Antalya
Gelibolu Yarımadası Tarihi UP.	1973	33000	Çanakkale
İlgaz Dağı UP.	1976	1088	Kastamonu
Başkomutanlık UP.	1981	—	Afyon

Ülkemizde uygulama yönünden açık hava rekreasyonu kaynaklarından ikincisini ulusal parklar oluşturmaktadır. Sayıları günümüzde 17 ye ulaşan (Çizelge 2) ulusal parklarımızın herbirinin özellikleri, coğrafi konumları ve sahip oldukları doğal zenginlikler aşağıda ayrı ayrı ele alınarak incelenecektir.

2.1. Yozgat Çamlığı UP.

1958 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile ulusal park olarak ayrılan Yozgat Çamlığı, Yozgat Kenti'nin 5 km. güneydoğusunda yer almaktadır (Harita 1). Denizden ortalama 1350 m. yükseklikte karaçam, meşe, ardıç ağaçları ve çalılıklarla kaplı 264 ha. lık bir alanı kaplayan Yozgat Çamlığı Ulusal Parkı'nın en önemli zenginliği insanların doğa ile olan ilişkilerini, doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz kullanımlar sonucu doğanın nasıl tahrip olabileceğini, somut biçimde yansıtan bir örnek oluşturmasıdır.

Orta Anadolu'nun step görünümünü içersinde bir orman adası oluşu, yörenin ulusal park olarak ayrılmasında en başta gelen etken olmuştur.

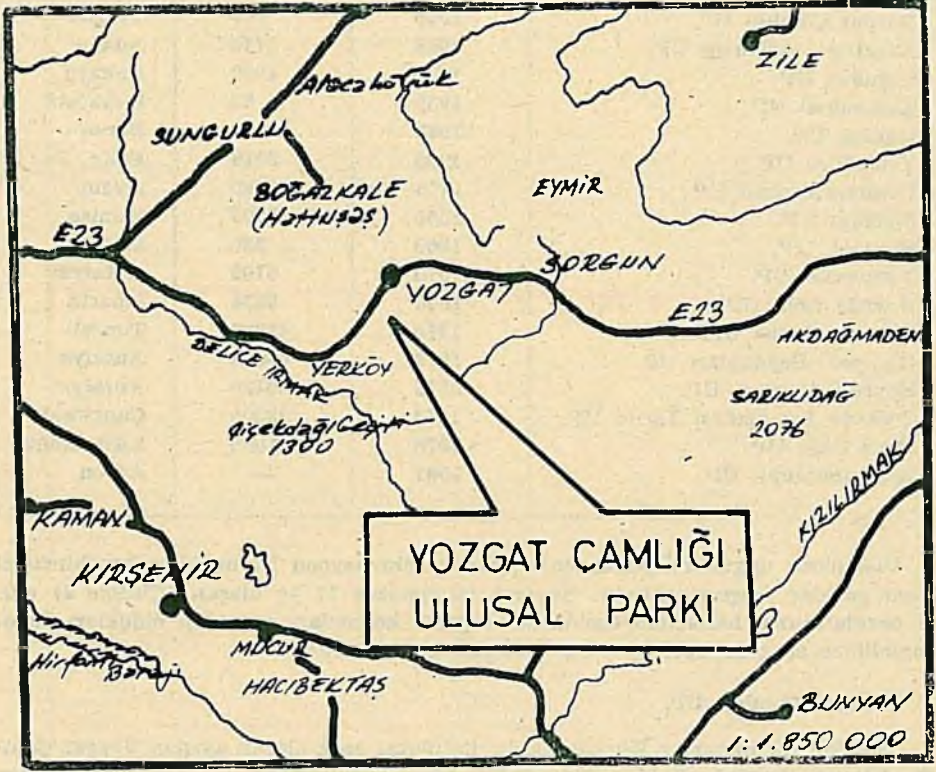
Ulusal Park alanı, aynı zamanda Yozgat Kenti'nin açık hava rekreasyonu gereksinmelerini de karşılamaktadır.

Özellikle yaz aylarında serin bir açık hava rekreasyon kaynağı oluşu ile ilgili ulusal park sınırları içinde herhangi bir konaklama tesisi bulunmamaktadır.

Parkın en yoğun kullanım dönemi Mayıs - Ekim ayları arasındaki dönemdir.

Ulusal parkın 40 km. kuzeyinde yer alan Boğazköy ile Alacahöyük'te bulunan

Hitit uygarlığına ilişkin tarihi kalıntılar ve Sarıkaya'daki kaplıcalar, Yozgat Çamlığı Ulusal Parkı çevresindeki en önemli turistik çekim merkezlerini oluşturmaktadırlar.

Harita 1. Yozgat Çamlığı Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

2.2. Karatepe - Aslantaş UP.

1958 yılında Tarım Bakanlığının onayı ile kurulan Karatepe - Aslantaş Ulusal Parkı, Adana Kenti'nden yaklaşık 100 km. uzaklıktaki Kadirli İlçesi'nin 22 km. güneydoğusunda yer almaktadır (Harita 2).

7715 ha. lık bir orman alanını kaplayan ulusal parkın en önemli zenginliklerinden birini Hititlere ilişkin arkeolojik ve tarihsel kalıntılar oluşturmaktadır.

Anadolu'ya M.Ö. 2000 yılında gelen Hititler M.Ö. 1450 yılında kurdukları İmparatorluk M.Ö. 1200 yılında deniz kavimleri tarafından yıkıldığında güneydoğu Anadolu'ya çekilmişler ve kralları Asitawandas yönetiminde Karatepe - Aslantaş Yöresi'nde tekrar tarih sahnesine çıkmışlardır.

Tarihsel kalıntıların en ilginçlerini Domuztepe ve Karatepe'de bulunan M.Ö. VIII ve IX. Yüzyıllara ait Hitit harabeleri, antik kentin güney ve kuzey kapıları ile tuf-

lerden yapılmış aslan heykelleri oluşturmaktadır. Ayrıca, Romalılardan kalma kilise tabanında görülen mozaiklerin üstün sanat değerleri bulunduğu saptanmıştır.

Harita 2. Karatepe Aslantaş Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Karatepe - Aslantaş Ulusal Parkı'nın arkeolojik, tarihsel ve kültürel değerlerine alanı içinden geçen Ceyhan Nehri ve çevresi ayrı bir doğal güzellik katmaktadır.

Bozuk baltalık ormanları, yaygın maki florası, ulusal parkın egemen bitki örtüsünü oluşturmaktadır.

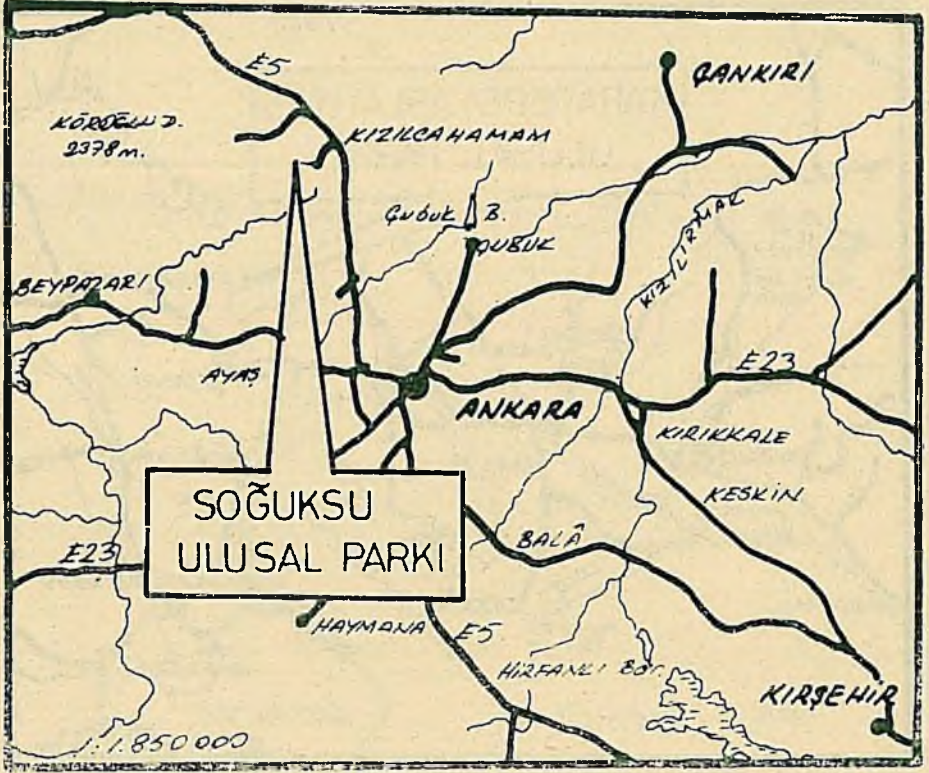
Parkın kendine özgü faunası içinde yaban domuzu, karaca, tilki, keklik, yaban güvercini başlıca yaban hayvanı türlerini oluşturmaktadırlar. Bunun yanısıra Ceyhan Nehri'nde bol miktarda yayın, sazan ve yılan balığı bulunmaktadır.

Sınırları içinde Aslantaş Barajı'nın da yer aldığı ulusal parkta konaklama olanığı yoktur. Nisan ayından Kasım'a değin uzun bir kullanım dönemi bulunan park, özellikle yabancı turist gruplarının uğrak yeri durumundadır.

2.3. Soğuksu UP.

İç Anadolu'nun step zonundan kuzeyin orman bölgesine geçiş kuşağında yeralan karaçam ormanlarının korunması amacıyla 1959 yılında kurulan Soğuksu Ulusal

Parkı, Ankara'nın Kızılcahamam İlçesinden 2 km. uzaklıkta 1050 ha. lık bir alanı kaplamaktadır (Harita 3).

Harita 3. Soğuksu Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

İki ana vadiye açılan çok sayıda yan vadilerin birbirinden ayırdığı vadi arası düzlükler, yörenin jeomorfolojik özellikleridir.

Park alanı Terslerin yaşlı volkanik serilerinden oluşmuş olup, andezit, bazalt tüfleri ve aglomeralar jeolojik yapısını oluşturmaktadır.

Başta karaçam olmak üzere sarıçam, meşe ve kavak, parkın başlıca ağaç türleridir.

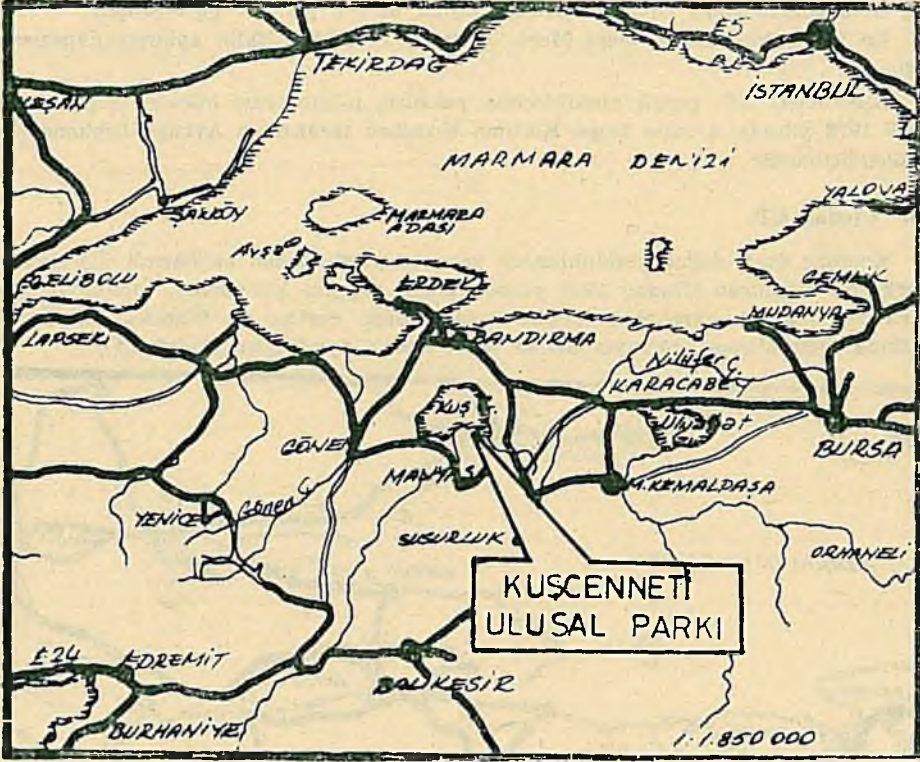
Öte yandan ulusal park, zengin bir orman alt florasına sahip bulunmaktadır.

Ayrıca, doğal güzelliklerinin yanısıra çevrede yer alan kaphıcalar ve maden suyu kaynakları, geliştirilmiş fiziki alt yapısı, Soğuksu UP. nı özellikle Ankara'nın çok önemli bir doğal açık hava rekreasyonu kaynağı durumuna getirmiş bulunmaktadır.

Parkın en yoğun kullanım dönemi Nisan ayından başlayarak Ekim ayı sonuna değin sürmektedir.

2.4. Manyas Kuşçenneti UP.

1 Nisan 1938 tarihinde Prof. Dr. Kosswig ve eşi tarafından bir raslantı sonucu bulunan Kuşçenneti, 1959 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Ulusal Park olarak ayrılmıştır. Marmara Bölgesi güneyinde Balıkesir Kenti sınırları içindeki Manyas Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında 52 ha. lık bir alanı kaplayan park (Harita 4), alan yönünden en küçük ulusal parkımız olmasına karşın, uluslararası boyutlarda ün yapmış en önemli ulusal parklarımızdandır.

Harita 4. Kuşçenneti Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Park alanı genellikle sazlıklar ve söğüt ağaçları ile kaplı bulunmaktadır.

Bölgenin dört büyük gölünden biri olan Manyas Gölü denizden 15 m. yükseklikte olup özellikle ilkbahar başlarında su düzeyi yükselerek ağaç gövdelerini örtmektedir. Sığ bir göl oluşu, çok miktarda plankton barındırması sonucu sürekli bulanık bir görünümü olan Manyas Gölü'nün bu özellikleri, kuş topluluklarının yaşama ve barınmaları için çok elverişli doğal koşulları oluşturmaktadır.

Gerçekten bugüne değin 200 den fazla kuş türünün saptanabildiği parka, ün sağlayan kuşlar, genellikle Mart aylarında güney ülkelerinden gelerek burada yuvalanıp kuluçkaya yatmaktadırlar. Bu mevsimde ağaç gövdelerinin su içinde oluşu

kuşların doğal yaşam güvenliği ve beslenme olanaklarını en iyi düzeyde tutmaktadır.

Kuluçkaya yatan kuşlar arasında pelikanlar, kaşıkçı kuşu, çeşitli balıkçılar, karabataklar, yaban ördekleri, su tavukları ve söğüt serçeleri büyük gruplar oluşturmaktadır.

Bunların yanısıra kuluçkaya yatmayan ancak göç anında Kuşcennetinde konaklayan atmaca, turna, beyaz pelikan gibi pek çok kuş türünde bulunmaktadır.

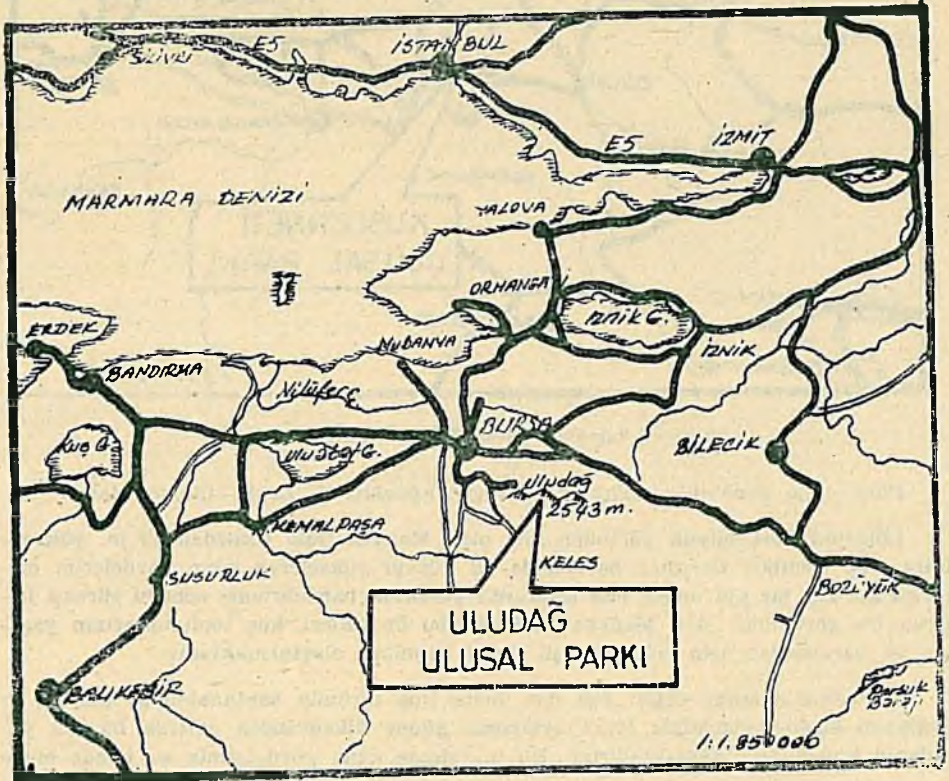
Ulusal park sınırları içinde konaklama olanağı yoktur. Ancak son yıllarda Manya Gölü çevresindeki köylerde pansiyonculuk önemli gelişme göstermiştir.

En ilginç kullanım dönemi Mart - Temmuz ve Eylül - Ekim aylarını kapsamaktadır.

Kuşcennetli UP. çeşitli niteliklerinin yanısıra, uluslararası bilimsel değeri nedeniyle 1976 yılında Avrupa Doğa Koruma Komitesi tarafından Avrupa Diploması ile ödüllendirilmiştir.

2.5. Uludağ UP.

Kendine özgü doğal güzelliklerinin yanısıra yurdumuzun en önemli kış sporları merkezini oluşturan Uludağ 1961 yılında doğal yapının korunması, toplumun açık-hava rekreasyonu gereksinmelerinin karşılanması, turizm ve bilimsel çalışmalarla katkıda bulunulması amacıyla ulusal park olarak ayrılmıştır (Harita 5).

Harita 5. Uludağ Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

11 338 ha. lık bir alanı kaplayan ulusal parkın en yüksek noktası 2554 m. dir.

Yurdumuzun büyük yerleşim merkezlerine olan yakınlığının yanısıra, diğer ulusal parklarımıza oranla daha iyi ulaşım olanaklarına sahip olan Uludağ Ulusal Parkında yılda ortalama altı ay süre ile kış sporları yapılabilmektedir (Resim 1).

Yaz kullanımında da kampçılık, piknik, dağcılık gibi rekreasyon eylemlerine olanak veren Uludağ, değişen bitki zonları, dağ florası ve buzul gölleri ile üstün bilimsel ve rekreasyonel değerlere sahip bulunmaktadır.

Resim 1. Uludağ Ulusal Parkı'nda Kış Sporları.

(Foto: AKESEN).

Ulusal park içindeki, Sarıalan, Çobankaya, Kirazhyayla, Gölcük, Yılankaya yöreleri önemli düzenli kamp alanlarıdır.

Ayrıca Oteller girişi, Kadiyayla, Sarıalan, Kirazlıyayla, Kekikalanı, Kurtkaya gibi birçok yörede düzenli piknik alanları yer almaktadır.

Aşırı ölçüde konaklama kuruluşu ile yüklenmiş bulunan bu ulusal parkımızda zengin olan ancak tüketilmiş yaban yaşamının tekrar eski durumuna getirilmesi için büyük çaba harcanmaktadır. Park sınırları içinde her türlü avlanma yasaklanmıştır.

2.6. Yedigöller UP.

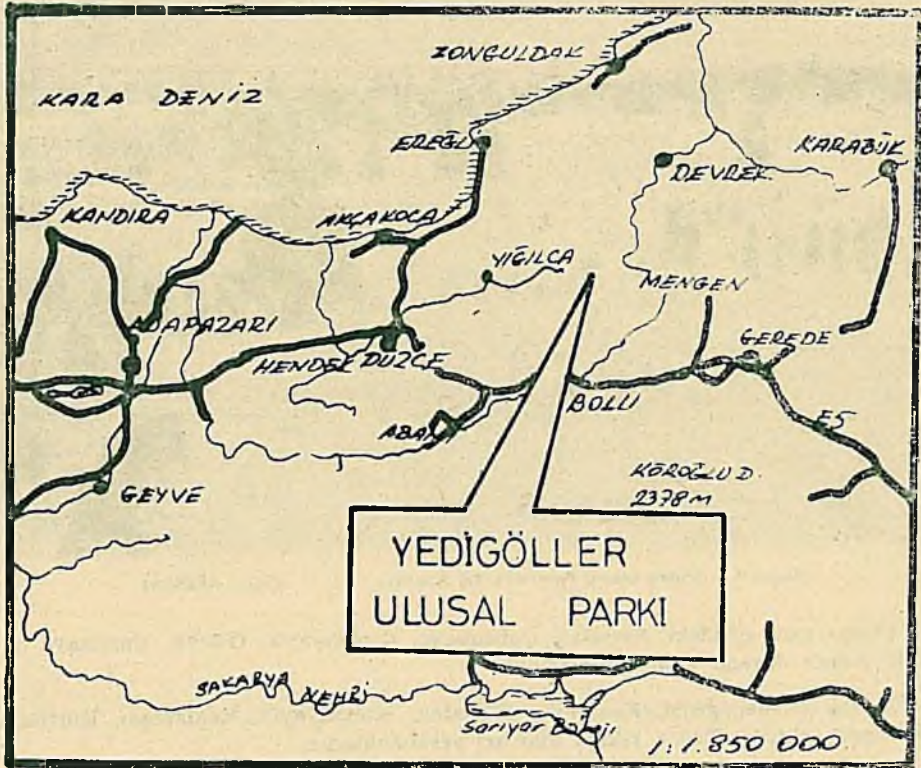
Bolu Kenti'nin 40 km. kuzeydoğusunda yer alan Yedigöller Ulusal Parkı (Harita 6) zengin florasının yanısıra ilginç jeomorfolojik özellikleri nedeniyle 1965 yılında Tarım Bakanlığı'nın onayı ile Ulusal Park ilân edilmiştir.

2019 ha. lık park alanının önemli bir bölümü kayın ormanları ile kaplıdır. Ayrıca meşe, gürgen, karaçam, sarıçam, göknar, kızılâğaç gibi değişik türleride park içinde görmek olasıdır.

Park içinde yer alan yedi tektonik kökenli göl, dip kaçakları ile birbiriyle bağlantılı olup ulusal parkın önemli bir kaynağını oluşturmaktadırlar.

Anılan göllerin alabalık için elverişli bir doğal ortam oluşturması, parkı sportif balıkçılık için ilginç bir kaynak haline getirmiştir.

Ulusal park içi ve çevresindeki zengin yaban yaşamı aşırı avlanmalar sonucu yok olmuş durumdadır.

Harita 6. Yedigöller Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

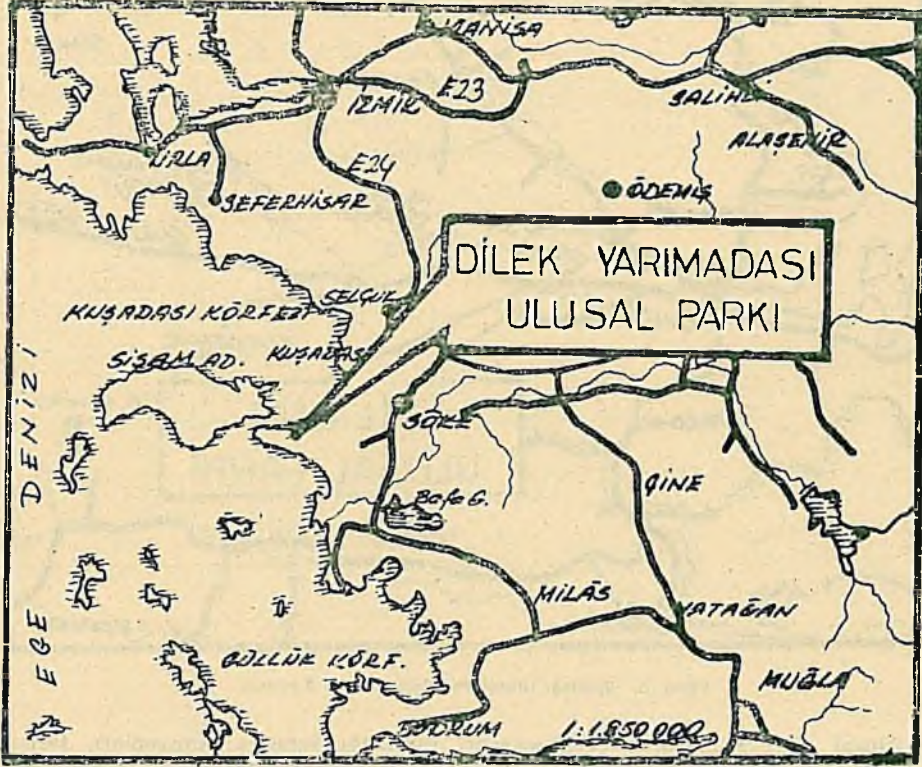
Nisan ortalarından -Ekim ayı sonuna değin elverişli bir kullanım dönemi olan ulusal parkta herhangi bir konaklama tesisi bulunmamaktadır. Ancak kampçılık, park örgütünden izin alarak yapılabilmektedir.

2.7. Dilek - Yarımadası UP.

Dilek Yarımadası Ulusal Parkı Aydın Kenti sınırları içinde Kuşadası İlçesine 28 km. uzaklıkta yer almaktadır (Harita 7). Aynı adla anılan yarımada üzerinde 10.985

ha. lık alanı kaplayan ulusal park, Akdeniz florasındaki tür ve toplulukların hemen tümünü üzerinde toplamıştır. Yarımada'nın çevresi ise doğal ve eldeğmemiş plajlarla çevrilidir.

Çok eski bir jeolojik yapı olan Menderes Masifi'nin uzantısı olan yarımada, kanyonlarla parçalanmış durumdadır.

Harita 7. Dilekyarımadası Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Zengin Akdeniz florasının yanısıra fauna yönünden zengin olan ulusal parkın güneyinde bulunan Büyük Menderes Deltası, su ürünleri ve göçmen kuşlar yönünden parkın önemli kaynaklarındandır.

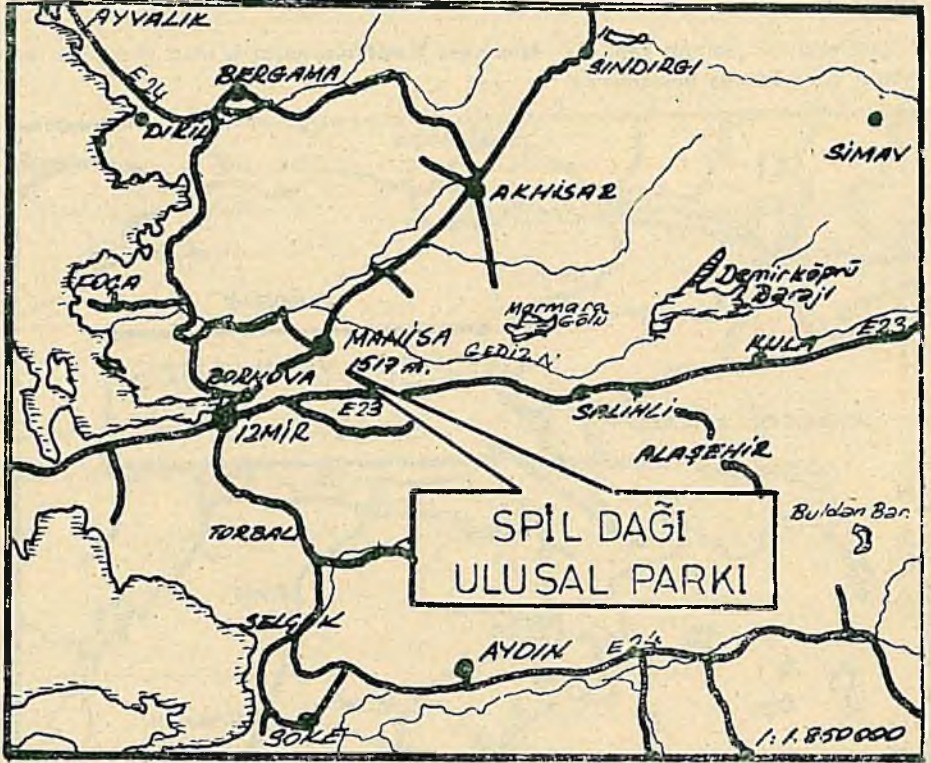
Elverişli kullanım dönemi Nisan - Aralık ayları arasında yer alan Dilekyarımadası UP. da iznli kempçilik dışında konaklama olanağı yoktur.

Yöre, doğal zenginliklerin korunması amacıyla 1966 yılında Tarım Bakanlığı onayı ile ulusal park olarak ayrılmıştır.

2.8. Spıldağı UP.

Batı Anadolu'da Manisa Kentinin yakınında yer alan Spıldağı (Harita 8) ortalama yükseltisi 50 - 100 m. arasında değişen ovada 1500 m. ye ulaşan yüksekliği ile,

yaz sıcaklığının yüksek olduğu çevrede serinletici bir doğal kaynak oluşturmaktadır.

Harita 8. Spil Dağı Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Ulusal park iklimatik ve rekreasyonel öneminin yanısıra, kanyonları, termal kaynakları ve Osmanlı Tarihinde bir devre adını veren dağ lülelerinin doğal yetiştirme ortamı olması ile de tanınmıştır.

Belirttiğimiz doğal zenginlik ve değerlerin korunması amacıyla yörede 5505 hektarlık bir alan ulusal park olarak ayrılmıştır.

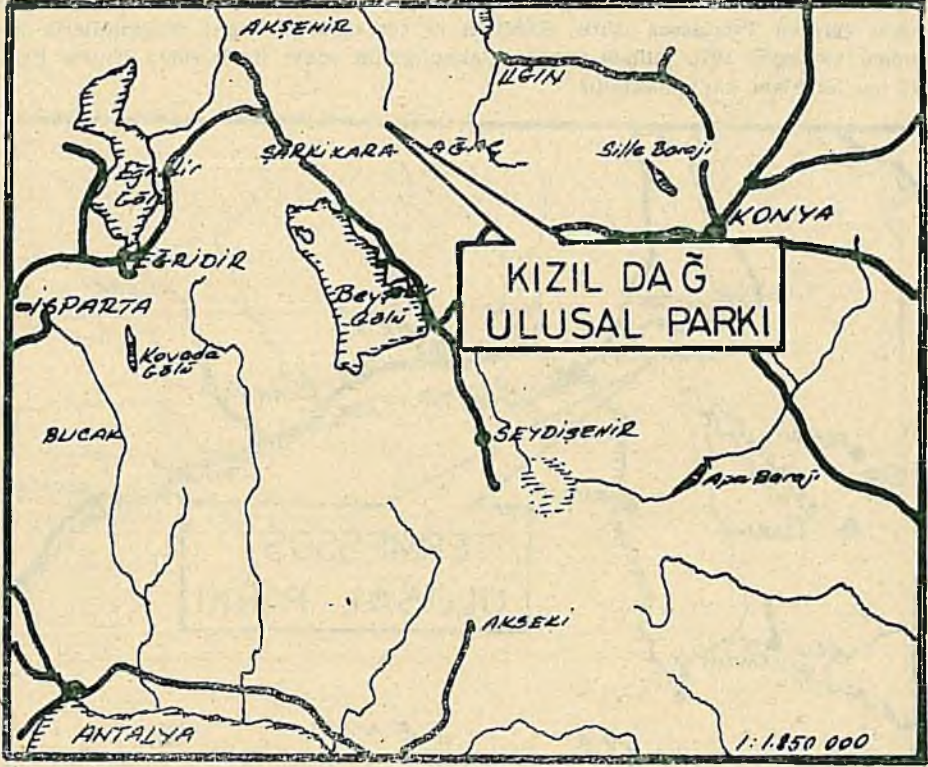
Nisan - Kasım döneminde kullanıma elverişli olan ulusal parkta, dağcılık, rehbersiz doğa turları, kamçılık, piknik yapma gibi rekreasyonel olanaklar bulunduğu gibi, Ağlayankaya ve zaman tanrısı Kronos'un eşi Kibele'nin rölyefini de görmek mümkündür.

Ulusal park içinde konaklama olanağı yoktur. Kullanıcılar doğal kamp alanları ve piknik yerlerinden kendi olanakları ölçüsünde yararlanabilirler.

2.9. Kızıldağ UP.

1969 yılında ulusal park olarak ayrılan ve 550 hektarlık bir alanı içeren Kızıldağ

Ulusal Parkı, Isparta Kenti'nin Şarkıkaraağaç ilçesine 5 km. uzaklıkta yer almaktadır (Harita 9).

Harita 9. Kızıl Dağ Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

İç Anadolu'nun steplerinden Akdeniz orman kuşağına geçiş zorunda bulunan park ayrıca, ilginç bir morfolojik yapıya sahip bulunmaktadır.

Özellikle Kızıl Dağ ile Beyşehir Gölü'nün kuzey kıyıları arasındaki bölge toprak erozyonu örnekleriyle tanınmıştır.

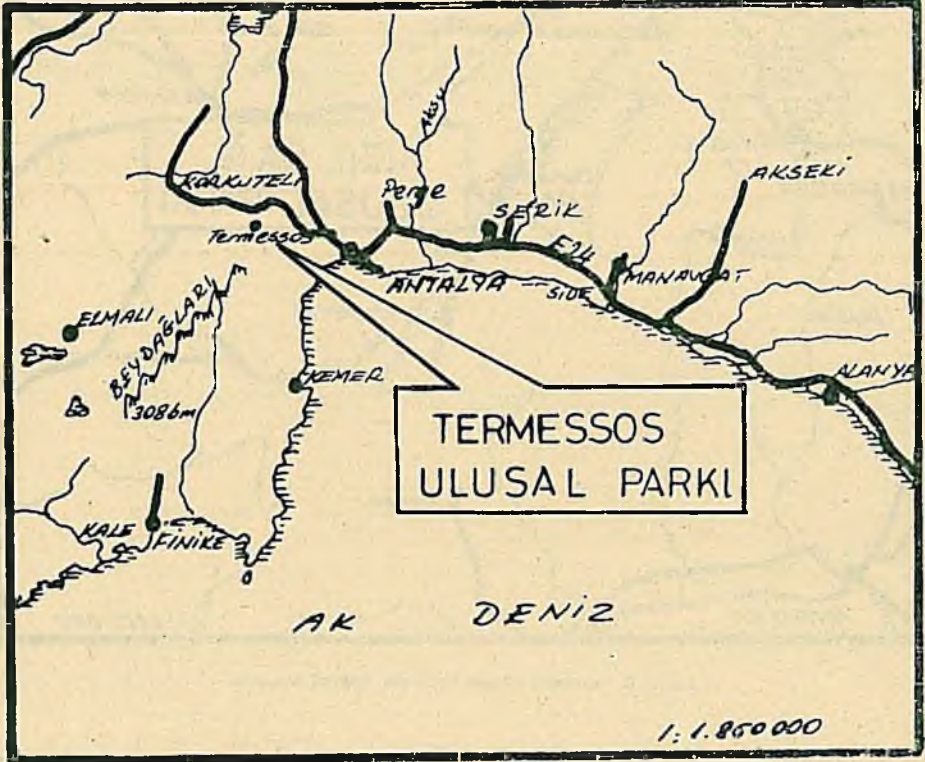
Ulusal parkın doğal bitki örtüsünü sedir ormanları ve tahrip edilmiş maki florası oluşturmaktadır.

Park daha çok özellikle yakınında yer aldığı Şarkıkaraağaç ilçesinin açık hava rekreasyonu gereksinmesini karşılayan bir doğal kaynak niteliğindedir.

Mayıs ve Ekim ayları arasındaki dönemde kullanıma elverişli olan ulusal parkta piknik ve kampçılık, başta gelen açık hava rekreasyonu eylem tipleridir. Ayrıca her yıl Temmuz ayının ikinci pazarında park içinde geleneksel helva festivali düzenlenmektedir.

2.10. Termessos UP.

Termessos Ulusal Parkı, Antalya Kenti'nin kuzeybatısında kentten 30 km. uzaklıkta yer almaktadır (Harita 10). 1265 m. ye yükselen Güllük Dağı'nın sarp yamaçlarında yer alan Termessos Antik Kentinin ve çevresindeki doğal zenginliklerin korunması amacıyla 1970 yılında Orman Bakanlığı'nın onayı ile kurulan Ulusal Park 6702 ha. lık alanı kaplamaktadır.

Harita 10. Termessos Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Çeşitli bölümlerden oluşan antik kent ile gymnasim, tiyatro, çeşitli tapaklardan oluşan antik kalıntılar, Güllük Dağı, Mecine Kanyonu, Akdeniz'in kendine özgü bitki toplulukları ve yörenin zengin yaban yaşamı, ulusal parkın başlıca doğal kaynakları arasındadır.

Ulusal parkın üst kent 1 diye adlandırılan bölümünde yer alan 5 adet sarnıçta halen mikropardan arınmış içilebilir iyi nitelikte su bulunduğu saptanmıştır.

Konaklama tesisi bulunmayan Termessos Ulusal Parkı'nda bir müze ve yaban yaşamını koruma alanları yer almaktadır. Özellikle yaban yaşamının korumaya alınışı olumlu sonuçlarını vermiş, geçen yıllarda sayısı artan dağ keçilerinin denetim altında avlanmasına izin verilmiştir.

Antik kentin bulunduğu yer ormanla kaplıdır. Atbaşı ve Toptepe'nin üst kısımlarında ardıc, tarihsel kalıntılar arasında ise yöreye özgü otsu bitki toplulukları görülmektedir.

Homer'in İlyadası Termessos antik kentine ilişkin bugüne değin bulunabilen en eski belgedir. Bunun yanısıra Eüyük İskender'in M.Ö. 333 de Termessos Kenti'ni kuşattığına ilişkin tarihi belgelerde bulunmaktadır.

Ulusal park Nisan - Kasım ayları arasında uzun bir kullanım dönemine sahiptir. Parkı 1981 yılında 1564 yerli ve 6415 yabancı kullanıcı gezmiş bulunmaktadır.

2.11. Kovada Gölü Ulusal Parkı

1970 yılında Orman Bakanlığı onayı ile ayrılan ulusal park Isparta Kenti'nin güneydoğusunda yer almaktadır (Harita 11). Kovada Gölü ve çevresindeki doğal değerlerin korunması yanısıra, doğal açık hava rekreasyonu kaynaklarının geliştirilmesi ulusal parkın başlıca kuruluş amaçları arasında yer almaktadır.

Harita 11. Kovada Gölü Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Tektonik kökenli karstik polye niteliğindeki Kovada Gölü'nün su renginin yeşil oluşu içindeki tortularla ilişkilidir. Barındırdığı su ürünleri ile zengin bir sportif

balıkçılık kaynağı oluşturan gölde sazan, tatlı su istakozu, midye ve kurbağa bulunmaktadır. Sözkonusu su ürünleri yurtiçi sportif balıkçılığın yanısıra önemli bir ihraç ürünü durumundadırlar.

6534 ha. lık bir alanı kaplayan ulusal park sınırları içinde 2635 m. lik Davras Dağı, 2500 m. lik Sarp ve Bozburun Dağları ile 2980 m. lik Dipoyraz Dağı arasında yer alan Kovada Gölü'nün denizden yüksekliği 900 m. dir.

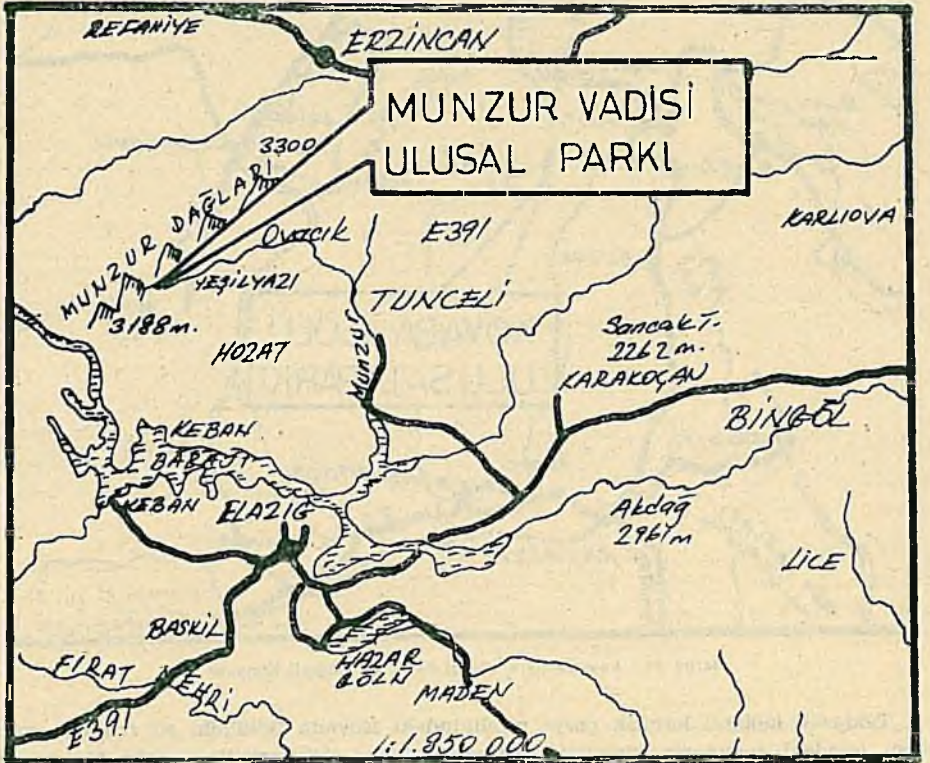
Ormanlık bir bölgede bulunan göl çevresinde topluluklar halinde yer alan çınar, meşe ve kızılçam ağaçları gölün rekreasyonel zenginliklerini artırmaktadırlar.

Ulusal park içinde yüzme, sportif balıkçılık, kampçılık başta olmak üzere her türlü açık hava rekreasyonu eylemini gerçekleştirme olanağı bulunmaktadır.

Parkin en elverişli kullanım dönemi 15 Mayıs -1 Ekim arasındaki dönemdir. Kullanıcılar konaklama ve beslenme gereksinimlerini kendileri karşılamak zorundadırlar.

2.12. Munzur Vadisi Ulusal Parkı

Doğu Anadolu Bölgesinde Tunceli Kentinin Ovacık İlçesi yakınlarından doğan Munzur Nehri'nin yukarı ve orta vadisini içine alan Munzur Vadisi Ulusal Parkı (Harita 12). 1970 yılında Orman Bakanlığınca yörede tahrip edilmiş zengin yaban

Harita 12. Munzur Vadisi Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

yaşam ve doğal zenginlikleri koruma amacıyla kurulmuştur. Park 42.800 ha. lık alanı ile en büyük ulusal parklarımız arasında yer almaktadır.

Munzur Dağları Karasu ve Murat çöküntü alanları arasında yer almaktadır. Değişime uğramış volkanik ve sediment bir yapıya sahip bu dağların kuzey kesimi 3300 m. yüksekliğe ulaşmaktadır. Anılan dağ silsilesinin önemli bölümü Mercan ve Munzur nehirleri vadileri ile kesilmiştir.

Mercan vadisinin üst kısımlarında 1600 m. den yukarılarda yer alan buzul gölleri, Munzur Nehri gözeleri, kendine özgü çayırliklar ve çayır bitki toplulukları ulusal parkın önemli zenginlikleri arasında yer almaktadır.

Ulusal park içindeki dağ yamaçları ve doruklar meşe ormanları ile kaplı bulunmaktadır. Vadilerde ve alçak kesimlerde ceviz, kızılğaç, dişbudak, akçaağaç, çınar, titrek kavak, söğüt ve çeşitli çalı çeşitleri görülmektedir. Munzur Dağlarının dik yamaçları ise çıplaktır.

Yaban yaşamı yönünden zengin bir geçmişi olan Munzur Vadisi özellikle yabancı kullanıcıların modern araç ve gereçlerle yaptıkları avlanmalar sonucu günümüzde bu niteliğini yitirmiştir.

Kuruluş amacı içinde yörenin doğal yaşam ve koşullarının korunarak iyileştirilmesinde yer aldığı ulusal parkta Munzur Nehri alabalıklar için doğal bir yaşam ortamı oluşturmaktadır. Alabalık popülasyonunun geliştirilmesi amacıyla Ovacık İlçesi'nde bir üretim istasyonu kurulmuş bulunmaktadır.

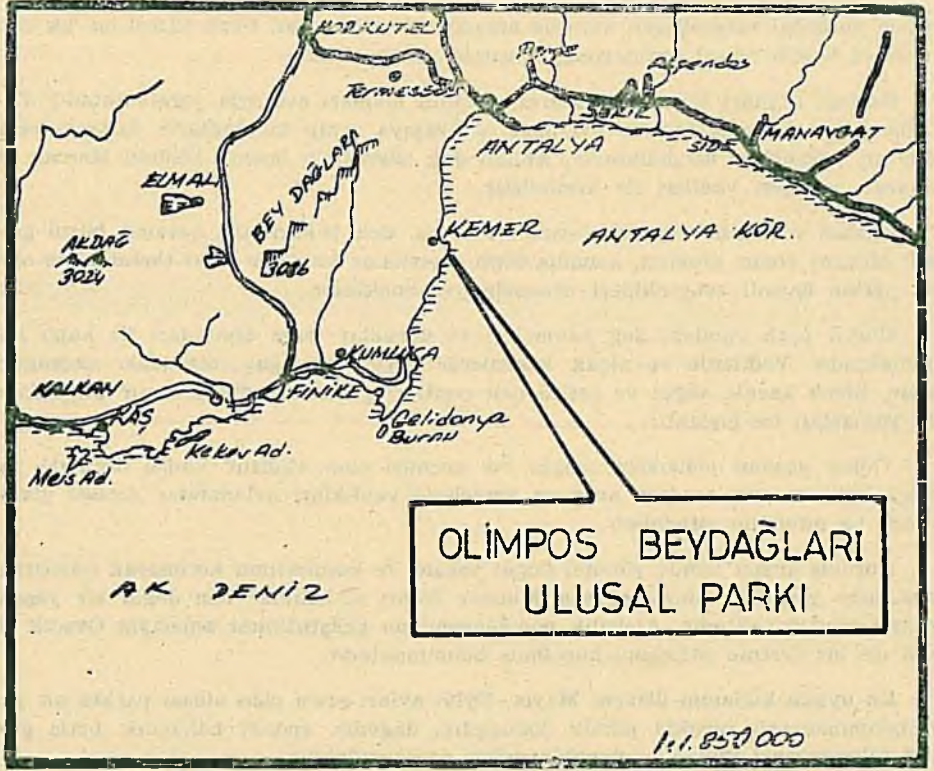
En uygun kullanım dönemi Mayıs - Eylül ayları arası olan ulusal parkta alt yapı bulunmamakla birlikte piknik, kampçılık, dağcılık, sportif balıkçılık, botla gezi gibi rekreasyonel kullanım olanaklarından yararlanılabilir.

2.13. Olimpos - Beydağları Ulusal Parkı

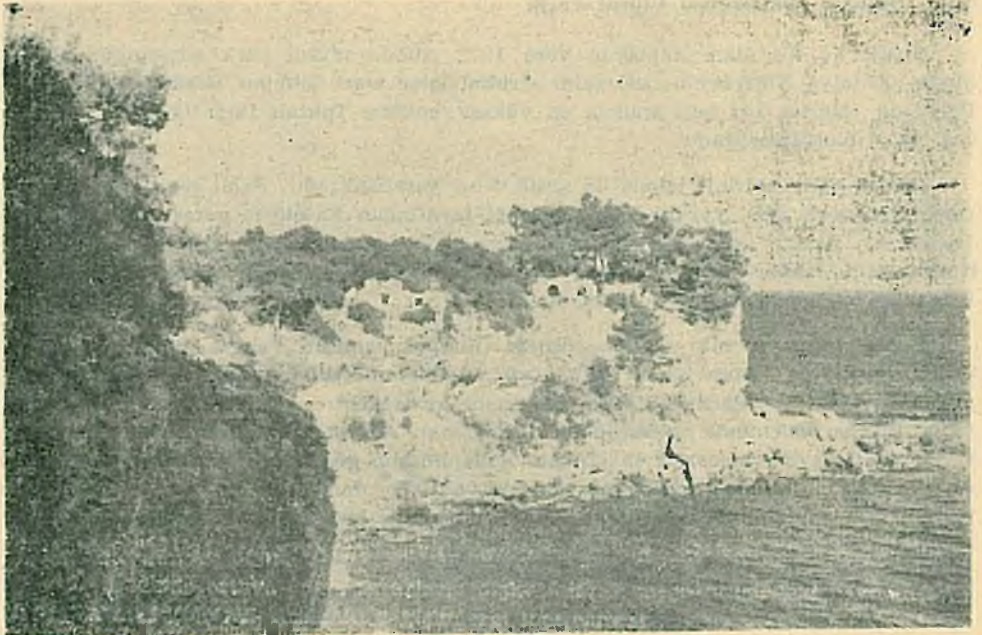
69.800 ha. lık alanı kaplayan yöre 1972 yılında ulusal park kapsamına alınmıştır. Antalya Körfezi'nin batı sahil şeridini içine alan Olimpos Beydağları Ulusal Parkı'nın (Harita 13) batı sınırını en yüksek noktası Tahtalı Dağı (2374 m.) olan dağ sırası oluşturmaktadır.

Ulusal park sınırları içinde üç antik kent yer almaktadır. Sahil şeridinin ilk tarihsel yerleşimi M.Ö. yy. da Rodos krallığı tarafından Fasellis'te gerçekleştirilmiştir (Resim 2). Anılan antik kent tarihsel süre içinde sırası ile Perslerin, Atina'lıların, Karyalıların, Rodos ve Romalıların egemenliği altında kalmıştır. M.S. 129 yılında Bizans döneminde varlığını sürdürmüştür.

Parkın ikinci önemli yerleşme örneği Olimpos kentidir. Fasellis gibi deniz ticaretine dayanan Olimpos Kenti M.Ö. 1 yy. da korsan Zeniketes'in egemenliği altına girmiştir. M.Ö. 78 yıllarında Roma yönetimine giren kent daha da zenginleşerek varlığını Bizans döneminde de sürdürmüştür. Limanı çevreleyen surlar burasının M.S. 9. yy. da Cenevizli tüccarlar tarafından kullanıldığını göstermektedir. Kent yakınında Homeros'un İlyada'sında geçen Kimera ve Bellerofon efsanesine konu oluşturan ve çok eski zamanlardan süregelen yanan doğal bir gaz alevi bulunmaktadır.

Harita 13. Olımpos Beydağları Ulusal Parkı'nın Coğrafı Konumu.

Resim 2. Olımpos Beydağları Ulusal Parkı Fasella Antik Kenti'nden bir gürdüş.

(Foto: AKESEN)

Olimpos Beydağları Ulusal Parkı'nda yer alan üçüncü kent, tarihsel geçmişine ilişkin fazla bir şey bilinmeyen, Roma devri sonları ile Bizans devri başlarında bugünkü Kemer yakınında kurulmuş olan İdiros antik kentidir.

Sözkonusu antik kentlerin yanı sıra tarihleri açıklık kazanmamış Gagae ve Melanippe adındaki iki antik kent daha ulusal park sınırları içinde bulunmaktadır.

Alan yönünden en büyük ulusal parkımızdan Olimpos Beydağları Parkı'nın yaklaşık % 75 i ormanlarla kaplıdır. Ancak kaçak kesim ve düzensiz otlatmalar sonucu önemli bir orman bölümünün niteliklerini yitirdiği belirlenmiştir. Aynı şekilde, park içindeki zengin yaban yaşamında denetimsiz avlanmalar sonucu yok olmuş durumdadır.

Ulusal parkın önemli kaynaklarından bir diğeri de eldeğmemiş doğal plaj ve koylardır. Toplam kıyı uzunluğu 30 km. yi bulan, Tekirova, Adrasın, Kiriş, Kemer ve Beldibi plaj ve koyları park içindeki önemli açık hava rekreasyon kaynaklarıdır.

Yörenin iklim koşulları Olimpos Beydağları Ulusal Parkı'nda Nisan ayından Aralık ayına değin süren uzun bir dönem için kullanım olanağı sağlamaktadır.

Park sınırları içinde kampçılık, piknik, sportif balıkçılık her türlü su sporları doğa yürüyüşleri, manazra seyri, tarihi yerlerin görülmesi vb. açık hava rekreasyonu eylemleri yapılabilmektedir.

2.14. Köprülü Kanyon Ulusal Parkı

Antalya'nın kuzeydoğusu ile Manavgat'ın kuzeybatısı arasında yer alan Köprülü Kanyon Ulusal Parkı 69.120 ha. lık bir alanı kaplamaktadır (Harita 14).

1973 yılında Orman Bakanlığı'nın onayı ile ulusal park olarak ayrılan yöre ilkemizin en güzel doğal rekreasyon alanlarına sahip bulunmaktadır. Parkın kültürel ve doğal zenginliklerinden en önemlileri, 14 km. uzunluğundaki Köprü Irmağı kanyonu, antik Selge Kenti ve Greko-Romen tiyatrosu, Roma köprüleridir.

Ayrıca, yaklaşık 472 ha. lık bir alana yayılmış olan servi ormanları parkın en önemli doğal kaynaklarındanıdır.

Parkın temel rekreasyon kaynağını oluşturan Köprü Irmağı, Eğridir Gölü'nün güneyinden doğarak Aspendos antik kentinin yakınından Akdeniz'e dökülmekte ve 120 km. lık uzun vadisi ile çeşitli rekreasyonel kullanım olanakları yaratmaktadır.

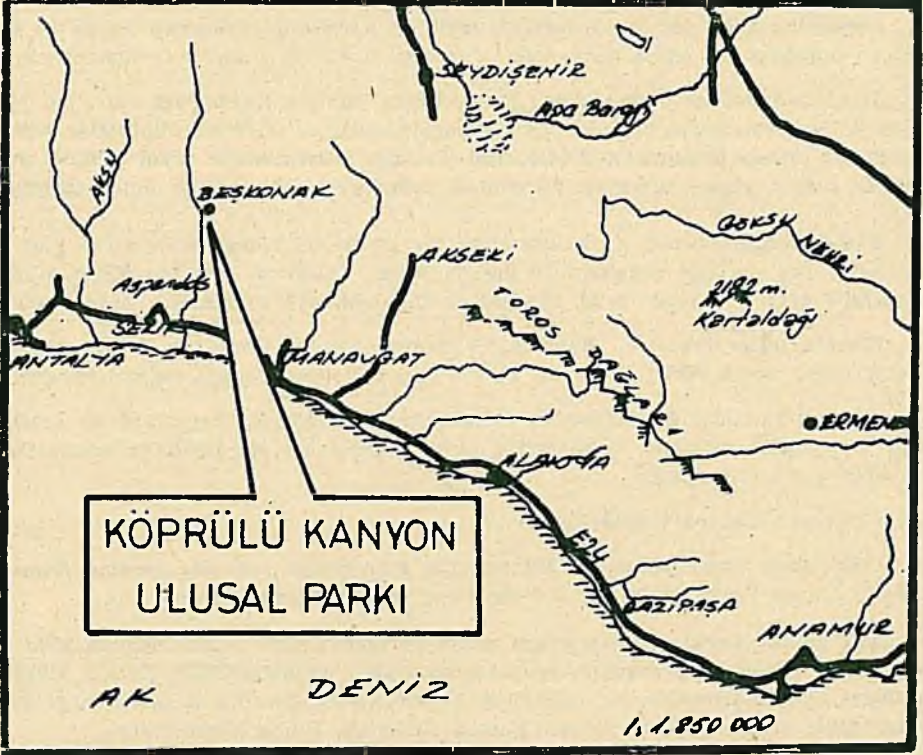
Bolasan ve Beşkonak köyleri arasında kalan 14 km. lık Köprü Kanyonu 100 m. yi aşan yüksekliği ile ilginç jeomorfolojik örneklere sahiptir.

En elverişli kullanım dönemi Nisan ve Kasım ayları arası olan Köprülü Kanyon Ulusal Parkında her türlü su sporları, kampçılık, rehbersiz yöre turları, tarihi, kültürel yer gezileri, piknik vb. rekreasyonel olanaklar bulunmaktadır. Park içinde konaklama kuruluşu yoktur.

2.15. Gelibolu Yarımadası Tarihi Ulusal Parkı

Türk Ulusunun tarihine bir zafer olarak geçmiş 1915 Çanakkale Savaşlarının her yönüyle yansıtıldığı tarihsel bir alan oluşu nedeniyle 1973 yılında Gelibolu Yarımadasında 33.000 ha. lık bir alan ulusal park olarak ayrılmıştır (Harita 15).

Park ayrıca ormancılık rejimi dışındaki bir alanın ulusal park olarak ayrılmasına ilişkin ülkemizdeki ilk örneği oluşturmaktadır.

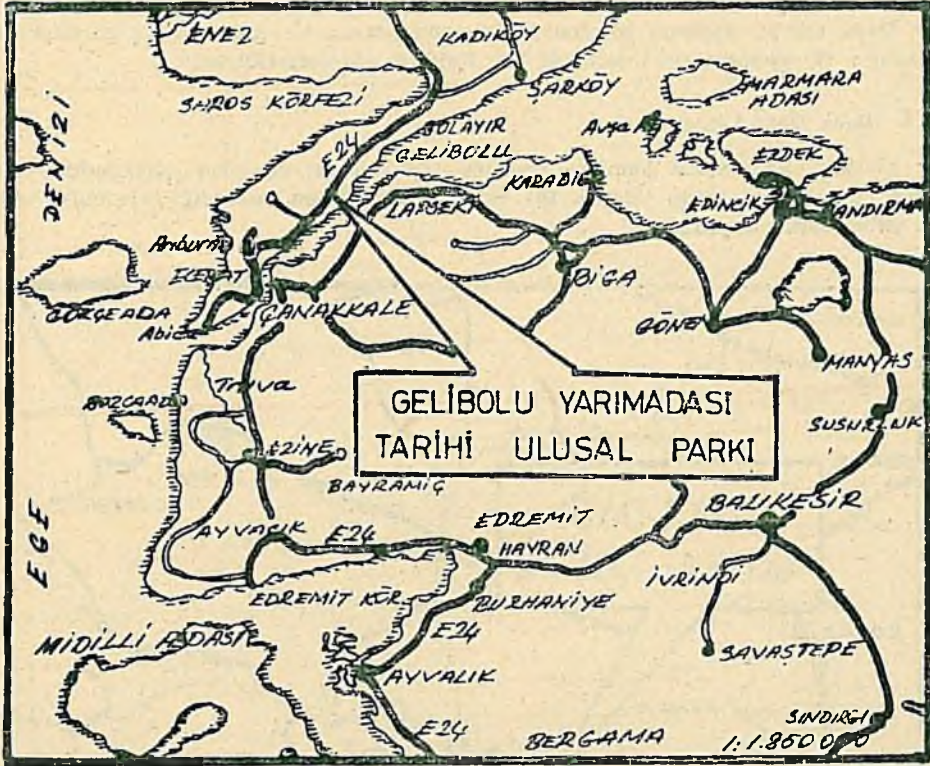
Harita 14. Köprülü Kanyon Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Ulusal Parkı sınırları içinde SESTOS (Akbağ), EION (Ece Limanı), MADYTOS (Ecebat), CYNOSSEMA (Kilitbahır) gibi toplam oniki antik kent bulunmaktadır.

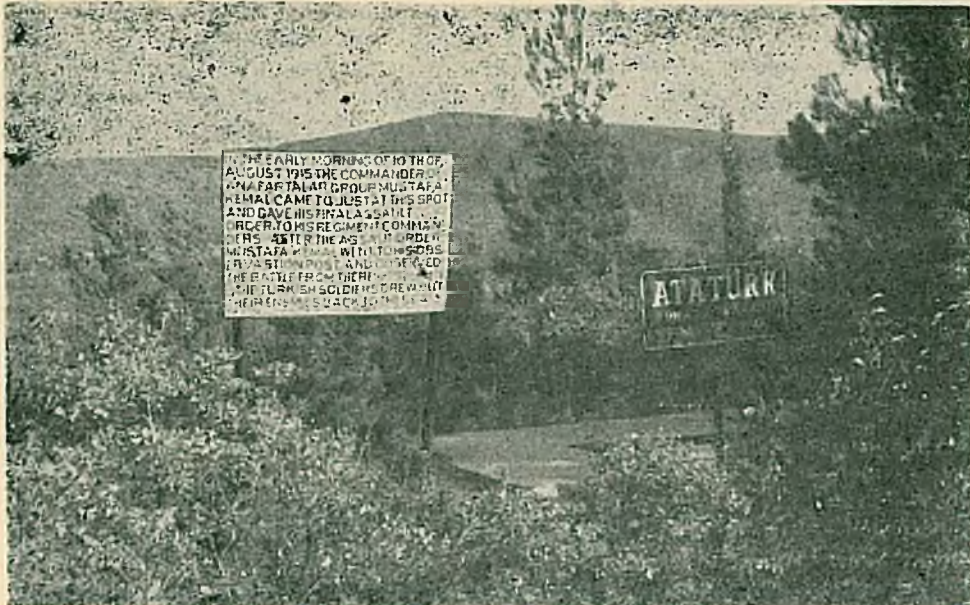
Yarımada harp tarihi ve arkeolojik zenginliklerinin yanısıra (Resim 3) başta Saros Körfezi olmak üzere Yarımada kıyı şeridi değişik türde ve bol miktarda balık popülasyonunun doğal yaşam ortamını oluşturmaktadır.

Yaban yaşamı geçmiş yıllarda sürdürülen aşırı ve düzensiz avlanmalar sonucu niteliklerini yitirmiştir. Yarımada yaygın ağaç türü kızılçamdır, ancak ağaç topluluklarının yaklaşık yarısı bozuk niteliktedirler.

Tarihsel ve arkeolojik çekim merkezlerinin yanısıra, gelişmiş bir alt yapı bulunmamasıyla birlikte yarımada kıyıları 3-4 aylık yaz kullanımına uygun rekreasyonel potansiyel taşımaktadırlar.

Harita 15. Gelibolu Yarımadası Tarihi Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

Resim 3. Gelibolu Yarımadası Tarihi Ulusal Parkı'ndan bir görünüş. Conkbayırı.

(Foto: AKESEN)

Park içinde, Alçitepe köyünde özel mülkiyetteki bir müze savaş gereçlerinin bulunduğu ve ziyaretçilere tanıtıldığı tek kaynağı oluşturmaktadır.

2.16. Ilgaz Dağı Ulusal Parkı

Çankırı - Kastamonu kentleri arasında 1088 ha. lık bir alan kaplamakta olan Ilgaz Dağı Ulusal Parkı (Harita 16) 1976 yılında Orman Bakanlığı tarafından ulusal park olarak ayrılmıştır.

Harita 16. Ilgaz Dağı Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

İç Anadolu ile Kuzey Anadolu geçiş zonunda yer alan Ilgaz Dağı jeolojik yapısı ve ilginç dağ oluşum örnekleri ile ulusal parkın önemli zenginlikleri arasındadır.

Yaban yaşamı aşırı ve düzensiz avlanmalardan zarar görmekte birlikte yaban domuzu, ayı, tilki ve kurt türlerine park sınırları içinde rastlamak olasıdır.

Ulusal park, özenli bir gelişme planlaması gerçekleştirildiği takdirde Uludağ ve Bolu Kartalkaya yöreleri düzeyine eşdeğer, bir kış sporları merkezi olabilme potansiyeline sahip bulunmaktadır.

Öte yandan park içindeki akarsularda alabalık üretme çalışmaları ile sportif balıkçılık için doğal kaynak oluşturma çabaları sürdürülmektedir.

Ayrıca, ulusal parkın kuruluş amaçları arasında Ankara Kenti'nin açık hava rekreasyonu gereksinmelerini karşılaması da öngörülmüştür. Bu gerçekleştiği takdirde ve ulusal parkın karayolu ile Ankara'ya olan uzaklığının yaklaşık üç saat olduğu dikkate alındığında Ilgaz Dağı Ulusal Parkı'nın Ankara'nın önemli bir orman rekreasyon kaynağına dönüşeceği söylenebilir.

2.17. Afyon Başkomutanlık Ulusal Parkı

Ulusal Park sistemimize en son katılan Başkomutanlık Ulusal Parkı Gelibolu Yarımadası Tarihi Ulusal Parkı benzeri tarihsel zenginlikleri içermektedir. Afyon Kenti yöresindeki Ulusal Kurtuluş Savaşımızın çeşitli aşamalarının geçtiği alanlar 1981 yılında ulusal park olarak ayrılmıştır (Harita 17).

Afyon Başkomutanlık Ulusal Parkının katılması ile ülkemizdeki tüm ulusal park alanı yaklaşık 280.000 ha. ya ulaşmış bulunmaktadır.

Harita 17. Başkomutanlık Ulusal Parkı'nın Coğrafi Konumu.

KAYNAKLAR

- AKESEN, A., 1978. *Türkiye'de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek, Uludağ Ulusal Parkı)*. İ.Ü. Yayın No. 2484/262.
- CLAWSON, M., HELD, R. B. STODDARD, H. C. 1968. *Land For The Future*. The Johns Hopkins Press. Baltimore.
- OGM., 1970. *Termessus Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*. USAID/T - JUNE - 1970.
- OGM., 1970. *Kovada Gölü Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*. USAID/T - JUNE - 1970 - 1848 - 300.
- OGM., 1972. *Olimpos - Beydağları Sahil Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*. USAID/T - MAY - 1972 - 274 - 300.
- OGM., 1972. *Master Plan for Protection and Use Köprülü Canyon National Park*. USAID/T - APRIL - 1972 - 2755 - 400.
- OGM., 1981. *Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*. Orman Harita ve Fotogrametri Matbaası, Ankara.
- MPG., 1980. *National Parks of Turkey*. DSI Printing Office. Ankara.